

George Orwell: *Hyllning till Katalonien* (utdrag)

Presentation

George Orwell kom till Barcelona i december 1936, där han anslöt sig till POUM:s arbetarmilis och sändes till aragonska fronten. Efter några månader kommer han tillbaka till Barcelona på permission och får då uppleva de gatustrider som utbryter i början av maj 1937. Åter vid fronten blir han allvarligt sårad av ett skott i halsen. Han överlever men tvingas lämna milisen och återvänder till England i juni samma år.

Han skriver nu *Hyllning till Katalonien*, en skildring av spanska inbördeskriget som blivit klassisk. Orwells bok möttes av kraftigt motstånd från kommunistiskt håll, eftersom boken slog hål på många av de myter och lögnerna som stalinisterna försökte knäsa, särskilt om det antistalinistiska spanska partiet POUM. Orwell utsattes för en omfattande smutskastningskampanj som lyckades såtillvida att Orwell förvägrades att göra sin röst hörd i en stor del av den brittiska pressen. Men det gick inte i längden att tysta honom och hans bok blev till slut en av de mest lästa och omtalade skildringarna av det spanska inbördeskriget.

Den senaste svenska upplagan av boken kom ut 1984 och finns uppenbarligen fortfarande på lager, varför vi inte (utan att råka ut för problem) kan digitalisera och publicera boken. Vi har därför valt att begränsa oss till att återge enbart ett avsnitt, det som handlar om majhändelserna i Barcelona i maj 1937 och hur kommunisterna försökte ge främst POUM och delvis anarkosyndikalisterna (CNT/FAI) skulden för det inträffade. Orwell lyckas på ett mycket effektivt sätt sticka hål på de stalinistiska lögnerna bl a genom att visa på motsägelser i deras egen rapportering om händelserna.

Martin Fahlgren (november 2009)

11 (om händelserna i Barcelona i maj 1937)

Att åstadkomma en fullständigt korrekt och opartisk redogörelse för Barcelonastriderna kommer aldrig att vara möjligt, eftersom det erforderliga källmaterialet saknas. Framtida historiker kommer inte att ha något annat än mängder av beskyllningar och partipropaganda att stödja sig på. Jag sitter själv inne med ytterst få fakta utöver vad jag såg med egna ögon eller hört berättas genom andra ögonvittnen, som jag tror mig kunna lita på. Jag förmår emellertid att dementera de mest uppenbara lögnerna och medverka till att saken ses i något slags perspektiv.

Först och främst: vad hände egentligen?

Sedan en tid tillbaka var läget spänt i hela Katalonien. I tidigare kapitel har jag något redogjort för kampen mellan kommunister och anarkister. I maj 1937 hade förhållandet nått en punkt där någon form av våldsamt utbrott kunde anses oundvikligt. Motsättningarnas omedelbara orsak var regeringens order att alla privata vapen skulle överlämnas, en order som sammanföll med beslutet att bygga upp en välbeväpnad "opolitisk" polismakt, varur fackföreningsmedlemmarna skulle uteslutas. Innebörden härav stod klar för alla, och det stod också klart att nästa drag skulle bli övertagandet av några av de nyckelindustrier som CNT kontrollerade. Dessutom fanns hos de arbetande klasserna en viss bitterhet över den växande klyftan mellan välstånd och fattigdom samt en vag allmän känsla av att revolutionen hade saboterats. Många blev angenämt överraskade av att Första maj inte bjöd på några oroligheter. Den 3 maj beslöt regeringen att överta telefonstationen som sedan krigets början huvudsak-

ligen skötts av CNT-arbetare; det påstods att den sköttes dåligt och att officiella samtal avlyssnades. Salas, polischefen (som kanske, kanske inte handlade på order), sände tre billaster beväpnade civilgardister för att besätta byggnaden medan gatorna utanför rensades av beväpnade civilpolisier. Ungefär samtidigt besatte civilgardistiska band diverse andra strategiska byggnader. Vilken den egentliga avsikten än var, antogs allmänt att detta var signalen för ett samfällt anfall mot CNT av civilgardisterna och PSUC (kommunisterna och socialisterna). Som på vingar flög över hela staden meddelandet att arbetarnas byggnader anfölls, beväpnade anarkister dök upp på gatorna, arbetet lades ner och striderna bröt omedelbart ut. Den natten och nästa morgon byggdes barrikader över hela stan och inget uppehåll förekom i striderna förrän morgonen den 6 maj. På bägge sidor var de emellertid huvudsakligen defensiva. Byggnader belägrades, men såvitt jag vet stormades inga och artilleri användes inte. I stort sett höll CNT-FAI-POUM-styrkorna arbetarklasskvarteren, ytterområdena, och den väpnade polismakten och PSUC stadens centrala och officiella delar. Den 6 maj rådde stillestånd men striderna bröt snart ut igen. Antagligen beroende på att civilgardister i förhastat mod försökte avvärja CNT-arbetare. Nästa morgon började emellertid folk lämna barrikaderna av fri vilja. Fram till ungefär kvällen den 5 maj stod CNT bättre till, och stora skaror av civilgardister hade gett upp. Men det existerade ingen allmänt godtagen ledning och ingen fastställd plan — nej, av vad man kunde döma inte någon plan alls utom en vag beslutsamhet att göra motstånd mot civilgardisterna. CNT:s officiella ledare hade anslutit sig till UGT:s och vädjade till alla att återgå till arbetet; framför allt började det bli ont om livsmedel. Under sådana omständigheter fanns det ingen som var tillräckligt säker på vad det gällde för att fortsätta slåss. På kvällen den 7 maj rådde i det närmaste normala förhållanden. Samma kväll anlände sextusen stormgardister sjövägen från Valencia och övertog kontrollen av stan. Regeringen utfärdade en order att alla vapen som inte innehades av reguljära trupper skulle överlämnas, och under de följande dagarna beslagtogs ansenliga mängder vapen. De av striderna förorsakade förlusterna uppgavs officiellt till fyrahundra döda och omkring tusen sårade. Fyrahundra döda är möjligen en överdrift, men eftersom det är omöjligt att verifiera detta måste vi acceptera siffran som korrekt.

För det andra: vilka efterverkningar hade striderna? Det är uppenbart omöjligt att med säkerhet säga. Det finns inga belegg för att utbrottet hade direkta verkningar på krigsförloppet fastän striderna om de fortsatt några dar till uppenbarligen måste ha haft det. De utgjorde förövandningen att ställa Katalonien under Valencias direkta kontroll, att påskynda upplösningen av miliserna och undertryckandet av POUM. Dessutom bidrog de otvivelaktigt till att störta Caballeros regering. Men vi kan vara säkra på att allt det där hade hänt ändå. Den verkliga frågan är huruvida CNT-arbetarna, som tog upp kampen på gatan, vann eller förlorade på att vid detta tillfälle bjuda strid. Det är ren gissning, men min egen åsikt är att de vann mer än de förlorade. Ockupationen av Barcelonas telefonstation var bara en länk i en lång kedja av händelser. Alltsedan föregående år hade den direkta makten successivt manövrerats ur syndikatens händer, och allmänt rörde den sig från arbetarklassens kontroll mot centraliserad kontroll, vilken senare ledde vidare till statskapitalism eller — möjligen — till privatkapitalismens återinförande. Det faktum att motstånd vid detta tillfälle bjöds saktade förmodligen av processen något. Ett år efter krigsutbrottet hade de katalanska arbetarna förlorat mycket av sin makt, men deras ställning var jämförelsevis förmånlig. Den skulle ha kunnat vara långt sämre, om de slagit fast att de skulle hålla sig lugna under vilka provokationer som helst. Det finns tillfällen då det är bättre att kämpa och bli besegrad än att inte kämpa alls.

För det tredje: vilken avsikt — om någon — låg bakom utbrottet? Var det ett slags *coup d'état*

eller revolutionärt angrepp? Syftade det definitivt till att störta regeringen? Var det över huvud taget förhandsbestämt?

Enligt min mening var striderna förhandsbestämda enbart i den bemärkelsen att alla väntade dem. På ingendera sidan fanns några tecken till en definitiv plan. På anarkistsidan var aktionen så gott som säkert spontan, ty den var någonting som huvudsakligen berörde menige man. Folket fyllde gatorna och deras ledare följde dem motvilligt, eller följde dem inte alls. De enda som alls talade revolutionärt var Durrutis Vänner — en liten extremistgrupp inom FAI - samt POUM. Men återigen: de följde efter och ledde inte. Durrutis Vänner spred något slags revolutionärt flygblad som emellertid inte dök upp förrän den 5 maj och inte kan sägas ha satt i gång striderna, vilka hade börjat av sig själva två dar tidigare. CNT:s officiella ledare tog redan från början avstånd från hela historien. Det fanns många anledningar härtill. Det faktum att CNT fortfarande representerades i regeringen och Generalite de Catalunya gjorde till att börja med dess ledare försiktigare än de vanliga medlemmarna. För det andra var CNT-ledarnas huvudsakliga mål att sluta förbund med UGT och striderna skulle oundvikligen vidga klyftan mellan CNT och UGT, åtminstone för tillfället. För det tredje — fastän detta vid den tiden inte var allmänt känt — fruktade anarkistledarna att om saker och ting överskred en viss gräns och arbetarna — som de kanske kunde ha gjort den 5 maj — tog befälet över staden skulle man drabbas av utländsk intervention. En brittisk kryssare och två brittiska jagare hade lagt till på redde och utan tvivel var fler krigsfartyg på väg. Den engelska pressen påstod att dessa fartyg var destinerade till Barcelona ”för att skydda brittiska intressen”, men i själva verket gjorde de inte minsta ansats därtill; det vill säga de landsatte inte några män eller tog ombord några flyktingar. Om detta kan det inte råda någon visshet, men det finns all anledning att misstänka att den brittiska regeringen, som inte lyft ett finger för att rädda den spanska regeringen från Franco, omedelbart skulle intervensera för att rädda den från dess egen arbetarklass.

POUM-ledarna tog inte avstånd från händelsen. De uppmanade faktiskt istället sina medlemmar att förbli vid barriaderna och förklarade till och med sitt gillande (*La Batalla*, 6 maj) av Durrutis Vänners extremistiska flygblad. Stora oklarheter råder om detta flygblad, av vilket ingen nu tycks kunna presentera ett exemplar. I några av de utländska tidningarna beskrevs det som en ”upphetsande affisch” som ”klistrades upp” över hela stan. Någon sådan affisch existerade sannerligen inte. Efter att ha jämfört olika versioner vill jag säga att flygbladet krävde: 1. Bildandet av ett revolutionärt råd (junta), 2. Arkebusering av dem som var ansvariga för anfallet mot telefonstationen samt 3. Avväpnande av civilgardisterna. Det råder också en viss osäkerhet om i vilken utsträckning *La Batalla* samtyckte till flygbladet. Själv såg jag varken flygbladet eller *La Batalla* av den dagen. Det enda upprop jag såg under striderna var ett som spreds av den lilla trotskistgruppen (”bolsjevik-leninisterna”) den 4 maj och som inskränkte sig till att säga: ”Alla till barriaderna — generalstrejk inom alla industrier utom krigsindustrin” (det krävde med andra ord bara vad som redan hänt). I själva verket var POUM-ledarnas attityd dock avvaktande. De förespråkade inte uppror så länge som kriget mot Franco inte hade vunnits; å andra sidan hade arbetarna fyllt gatorna och POUM-ledarna följde den ganska pedantiska marxistiska kursen att när arbetarna fyller gatorna är det det revolutionära partiets plikt att bistå dem. Därför gjorde de, sina revolutionära paroller om att ”andan från den 19 juli hade pånyttfötts” till trots, sitt bästa för att begränsa arbetarnas aktion till en defensiv aktion. De beordrade till exempel aldrig anfall mot någon byggnad; de beordrade uteslutande sina medlemmar att förbli på vakt och — som jag nämnde i förra kapitlet — att undvika skottlossning när så var möjligt. *La Batalla* publicerade också

instruktioner om att inga trupper skulle lämna fronten.* Uppskattningsvis skulle jag vilja säga att POUM:s ansvar ligger i att ha uppmanat alla att förbli vid barrikaderna och att möjligen ha övertalat några stycken att stanna där längre än de annars skulle ha gjort. De som just då stod i personlig kontakt med POUM-ledarna (jag gjorde det inte) har berättat för mig att dessa i själva verket ogillade hela historien men kände att de måste ansluta sig. Efteråt slog man naturligtvis i vanlig ordning mycket politiskt mynt av det inträffade. Gorkin, en av POUM-ledarna, talade till och med senare om ”de ärorika dagarna i maj”. Propagandistiskt sett var detta kanske det riktiga; POUM:s medlemsantal steg faktiskt något under en kort period innan organisationen undertrycktes. Taktiskt var det förmodligen ett misstag att stödja flygbladet från Durrutis Vänner, en mycket liten och i vanliga fall POUM-fientlig grupp. Med tanke på den allmänna upphetsningen och vad som sades på bägge sidor innebar flygbladet faktiskt inget annat än ”Stanna vid barrikaderna”, men genom att samtycka till det, medan *Solidaridad Obrera* — anarkisttidningen — förnekade det, gjorde POUM-ledarna det lätt för kommunistpressen att efteråt påstå att striderna var ett uteslutande av POUM dirigerat uppror. Man kan emellertid vara övertygad om att kommunistpressen hade påstått detta ändå. Det var ingenting jämfört med de beskyllningar, grundade på mindre bevis, som framfördes både före och efter striderna. CNT-ledarna vann föga på sin mer försiktiga attityd; de prisades för sin lojalitet men uteslöts både ur regeringen och Generalite de Cataluña så snart tillfälle gavs.

Såvitt man kan döma efter vad folk då påstod, fanns det ingenstans några verkligt revolutionära avsikter. Folket bakom barrikaderna var vanliga CNT-arbetare, kanske obetydligt uppblandade med en och annan UGT:are, och vad de sökte göra var inte att störta regeringen utan att stå emot vad de — riktigt eller felaktigt — betraktade som ett polisangrepp. Deras aktion var väsentligen defensiv och jag tvivlar på riktigheten i att — som nästan alla utländska tidningar — beskriva den som en ”resning”. En resning innebär aggressiv aktion och en fastställd plan. Snarare var detta oroligheter — synnerligen blodiga oroligheter, ty bägge sidor hade eldvapen till hands och tvekade inte att använda dem.

Men den andra sidans avsikter då? Om det inte var en anarkistisk *coup d'état* så var det kanske en kommunistisk — ett planlagt försök att i ett enda slag krossa CNT:s makt?

Jag tror inte det, fast det finns saker som kan få en att hysa misstankar. Betydelsefullt är att någonting högst liknande (beväpnad polis som besätter telefonstationen på order från Barcelona) hände i Tarragona två dar senare. Och i Barcelona var räden mot telefonstationen inte någon isolerad handling. I olika delar av staden hade vitgardistiska band och PSUC:s följeslagare besatt strategiska byggnader, om inte innan striderna började så i varje fall med förvånansvärd snabbhet. Men vad man måste komma ihåg här är att detta hände i Spanien och inte i England. Barcelona är en stad med en lång historia av gatustrider bakom sig. På sådana ställen händer saker och ting snabbt, meningsmotståndarna finns där från början, alla känner den lokala geografin och när gevären börjar knalla intar människorna sina platser nästan som i en brandövning. De ansvariga för besättandet av telefonstationen väntade förmodligen bråk — fast inte i den omfattning som kom att bli fallet - och var redo att möta det. Men därav följer inte att de planerade en allmän attack mot CNT. Av två anledningar tror jag inte att någondera sidan gjort några förberedelser för mer omfattande strider:

1. Ingendera sidan hade i förväg beordrat trupper till Barcelona. Striderna pågick enbart mellan dem som redan fanns i Barcelona, huvudsakligen mellan civilister och polis.

* Ett nummer av *Inprecor* meddelar nyligen den direkta motsatsen — att *La Batalla* beordrade POUM-styrkorna att lämna fronten! Påståendet vederläggs utan vidare om man konsulterar *La Batalla* av nämnt datum.

2. Livsmedlen tog slut nästan omedelbart. Var och en som tjänstgjort i Spanien vet att den enda krigsorganisation som spanjorerna verkligen klarar är matleveranserna till sina trupper. Om någondera sidan hade räknat med gatustrider i en eller ett par veckor eller med generalstrejk, är det högst osannolikt att den dessförinnan inte skulle ha lagrat livsmedel.

Slutligen, om rätt och fel i den här historien.

Ett fruktansvärt rabalder sattes igång i den utländska antifascistiska pressen, men som vanligt var det bara en sida av fallet som fick någonting som liknade rättvis behandling. Följden är att Barcelonastriderna har återgetts som ett uppror av illojala anarkister och trotskister, vilka ”anföll den spanska regeringen i ryggen” och så vidare. Saken var inte fullt så enkel. Befinner man sig i krig med en dödsfiende är det otvivelaktigt bäst att inte slåss inom de egna leden. Men det är viktigt att komma ihåg att det vill mer än en till för att två skall träta och att folk inte börjar bygga barrikader, om de inte fått utstå något som de betraktar som en provokation.

Bråket framkallades naturligtvis av regeringens order om att anarkisterna skulle överlämna sina vapen. I den engelska pressen översattes detta till engelska förhållanden och fick följande utformning: vapnen behövdes desperat på den aragonska fronten och kunde inte sändas dit på grund av att opatriotiska anarkister höll på dem. Att framställa saken så är att ignorera de förhållanden som faktiskt existerade i Spanien. Alla visste att såväl anarkisterna som PSUC hade mängder av vapen och när striderna bröt ut i Barcelona framstod detta än tydligare; bägge sidor fick fram vapen i överflöd. Anarkisterna var väl medvetna om att även om de överlämnade sina vapen så skulle PSUC — politiskt den starkaste makten i Katalonien — ändå behålla sina. Detta var också vad som i själva verket hände när striderna var över. Under tiden fanns där fullt synliga på gatorna mängder av vapen som skulle ha välkomnats varmt vid fronten, men som hölls kvar för den ”opolitiska” polismakten i bakgrunden. Och under allt detta fanns den oförenliga skillnaden mellan kommunister och anarkister, vilken måste leda till någon form av kamp förr eller senare. Alltsedan krigets början hade det spanska kommunistpartiet vuxit enormt i medlemsantal och tillskansat sig det mesta av den politiska makten, och tusentals utländska kommunister — varav många öppet förklarade sin avsikt att ”likvidera” anarkismen så snart kriget mot Franco vunnits — hade kommit till Spanien. Under sådana omständigheter kan man knappast begära att anarkisterna skulle överlämna de vapen som de lagt beslag på sommaren 1936.

Besättandet av telefonstationen var helt enkelt den gnista som tände en redan förefintlig bomb. Det kanske är möjligt att de ansvariga helt enkelt inte trodde att det skulle leda till bråk. Companys, den katalanske presidenten, påstås några dagar tidigare med ett skratt ha sagt att anarkisterna skulle finna sig i vad som helst (*New Statesman*, 14.5 1937). Det var i så fall inte speciellt intelligent gjort. Sedan månader tillbaka hade det förekommit en lång rad väpnade sammanstötningar i olika delar av Spanien. Katalonien — och speciellt då Barcelona — befann sig i en spänning som redan resulterat i gatuslagsmål, politiska mord och så vidare. Plötsligt flög över stan meddelandet att beväpnade män anföll de byggnader som arbetarna hade erövat under julstriderna, och vid vilka de var så känslomässigt bundna. Man måste hålla i minnet att arbetarklassen inte älskade civilgardisterna. I generationer hade la guardia blott och bart utgjort ett bihang till godsägaren eller fabrikschefen, och civilgardisterna var dubbelt hatade eftersom de — fullständigt korrekt — misstänktes för en mycket tvivelaktig lojalitet gentemot fascisterna.* Den känsla som under de första timmarna fick folk att fylla

* Vid inbördeskrigets utbrott slöt sig civilgardisterna överallt till den starkare sidan. Vid flera senare tillfällen i kriget, till exempel vid Santander, gick de lokala civilgardisterna som helhet över till fascisterna.

gatorna var förmodligen så gott som samma känsla som fått dem att vid krigets början stå emot de revolterande generalerna. Man kan naturligtvis diskutera om CNT-arbetarna inte borde ha överlämnat telefonstationen utan protester. Vad man här hyser för åsikt beror på ens attityd till frågan om centraliserad regering eller arbetarklasskontroll. Relevantare är att påstå: ”Jo, det fanns orsak för CNT:s handlande. Men när allt kommer omkring så låg man i krig och kunde inte vinna något på att börja slåss bakom linjerna.” I den senare åsikten instämmer jag fullständigt. All inre oenighet hjälpte Franco. Men vad var det som utlöste striderna? Antingen regeringen hade rätt eller inte att besätta telefonstationen, så är kruxet att detta under rådande omständigheter måste leda till strid. Det var en provokativ handling, en åtbörd som i själva verket sa, och förmodligen var menad att säga: ”Er makt är slut — nu tar vi över.” Att vänta sig något annat än motstånd rimmar inte med sunna förnuftet. Behåller man sinnet för proportioner måste man inse att felet inte låg — och i en sådan här sak inte kunde ligga — hos en enda sida. Anledningen till att en ensidig version har godtagits är helt enkelt att de spanska revolutionära organisationerna inte har något inflytande över den utländska pressen. Speciellt i den engelska måste man leta länge innan man vid något tillfälle av kriget finner en enda positiv kommentar om de spanska anarkisterna. De har blivit systematiskt förtalade och — som jag av egen erfarenhet vet — det är nästan omöjligt att få någon att trycka någonting till deras försvar.

Jag har försökt att beskriva Barcelonastriderna objektivt. Men att vara fullständigt objektiv i ett sådant här sammanhang är uppenbart omöjligt. Man är praktiskt taget tvungen att välja sida och det får inte råda några som helst tvivel om på vilken sida jag står. Jag säger det omigen: jag måste oundvikligen ha begått faktiska misstag — inte bara här utan i andra delar av denna berättelse. På grund av bristen på icke propagandistiska dokument är det ytterst svårt att behandla det spanska kriget korrekt. Jag varnar alla för min partiskhet och jag varnar alla för mina misstag. Jag har likväl gjort mitt bästa för att vara uppriktig. Men det kommer att framgå att min version är fullständigt oförenlig med den som förekom i den utländska, speciellt då kommunistiska, pressen. Det är nödvändigt att undersöka kommunistversionen, eftersom den har publicerats över hela världen, har utökats med jämna mellanrum och förmodligen är den mest allmänt accepterade.

I den kommunistiska och prokommunistiska pressen läggs hela skulden för Barcelonastriderna på POUM. Händelsen framställs inte som ett spontant utbrott utan som ett avsiktligt, planlagt uppror mot regeringen, uteslutande dirigerat av POUM med hjälp av ett fåtal missledda ”okontrollerbara element”. Ja än mer, det var definitivt en fascistisk kupp, utförd på fascistiska order med avsikten att utlösa inbördeskrig bakom fronten och sålunda paralysera regeringen. POUM var ”Francos femte kolonn” — en ”trotskistisk” organisation som spelade under täcket med fascisterna. *Daily Worker*, 11 maj:

De tyska och italienska agenter som skenbart för att ”förbereda” den ökända ”Fjärde Internationalens kongress” strömmade in i Barcelona hade sig en stor uppgift anförtrodd. Nämligen:

De skulle — tillsammans med lokala trotskister — förbereda en situation av oordning och blodsutgjutelse, i vilken det skulle vara möjligt för tyskarna och italienarna att förklara att de ”på grund av rådande oordning i Barcelona var oförmögna att utöva effektiv marin kontroll över Kataloniens kuster” och följaktligen var ”oförmögna att handla annorledes än att ilandsätta trupper i Barcelona”.

Vad som förbereddes var med andra ord en situation i vilken de tyska och italienska regeringarna helt öppet skulle landsätta trupper eller krigsfartyg vid katalanska kusten under förevändning att de gjorde det ”för att upprätthålla ordningen” ... Verkttyget för allt detta låg färdigt att användas för

tyskarna och italienarna i form av den trotskistiska organisation som är känd under namnet POUM. I samarbete med välkända kriminella element och vissa andra missledda personer i de anarkistiska organisationerna planerade, organiserade och ledde POUM anfallet bakom fronten, nogsamt planerat för att tidsmässigt sammanfalla med attacken mot Bilbaofronten — etc, etc.

Längre fram i artikeln blir Barcelonastriderna ”POUM-angreppet”, och i en annan artikel i samma nummer meddelas att det råder ”inga tvivel om att det är på POUM:s axlar som ansvaret för blodsutgjutelsen i Katalonien måste läggas”. *Inprecor* (29 maj) uppger att de som byggde barrikaderna i Barcelona ”uteslutande” var ”POUM-medlemmar som för detta ändamål organiserats av sitt parti.”

Jag skulle kunna citera långt mer, men det anförda är tillräckligt. POUM var ensamt ansvarig part och POUM handlade på fascistiska order. Jag skall strax presentera ytterligare utdrag ur de redogörelser som förekom i kommunistpressen, av vilka kommer att framgå att dessa är så motsägelsefulla att de är fullständigt värdelösa. Men dessförinnan kan det vara givande att framhålla åtskilliga anledningar till att denna version av majstriderna som en av POUM dirigerad fascistisk resning a priori är i det närmaste otrolig.

1. POUM hade varken medlemmar eller inflytande nog att provocera fram oroligheter av denna storleksordning. Än mindre hade partiet makten att påkalla generalstrejk. POUM var en politisk organisation utan fast fotfäste i fackföreningarna och dess möjligheter att få till stånd en strejk i hela Barcelona var inte större än till exempel det engelska kommunistpartiets möjligheter att få till stånd en generalstrejk i hela Glasgow. Som jag tidigare sagt, POUM-ledarnas attityd kan kanske ha bidragit till att striderna förlängdes något, men de kunde inte skapat dem även om de ville.

2. Den föregivna fascistiska kuppen är ett rent påståande och alla bevis pekar i andra riktningen. Man vill få oss att tro att planen gick ut på att de tyska och italienska regeringarna skulle landsätta trupper i Katalonien, men inga tyska eller italienska trupptransportfartyg närmade sig kusten. Vad beträffar ”Fjärde Internationalens kongress” och ”de tyska och italienska agenterna”, så är detta ren myt. Såvitt jag vet var någon kongress för Fjärde Internationalen inte ens på tal. Man umgicks med vaga planer på att arrangera en kongress för POUM och dess broderpartier (engelska ILP, tyska SAP, och så vidare), vilken preliminärt utlysts till juli — två månader senare — och inte en enda delegat hade ännu anlänt. ”De tyska och italienska agenterna” existerar inte utanför *Daily Workers* spalter. Var och en som vid den tiden passerade spanska gränsen vet att det inte var så lätt att ”strömma” in i Spanien, och inte ut ur Spanien heller för den delen.

3. Ingenting hände vare sig vid Lérida — POUM:s starkaste fäste — eller vid fronten. Om POUM-ledarna velat hjälpa fascisterna är det självklart att de skulle beordrat sin milis att dra sig bort från fronten och släppa igenom fascisterna. Men ingenting slikt hände eller diskuterades. Inte heller drogs några extratrupper i förväg bort från fronten, trots att det skulle ha varit lätt att under olika förevändningar smuggla, säg, tusen eller tvåusen man tillbaka till Barcelona. Och det förekom inte ens några indirekta sabotageförsök vid fronten. Mat-, ammunitions- och de övriga transportererna fortsatte som tidigare; jag kontrollerade senare detta genom efterforskningar. Framför allt: en planerad resning av föregivet slag skulle krävt månader av förberedelse, subversiv propaganda i milisen etc. Men några sådana tecken eller rykten förekom inte. Det torde vara avgjort att milisen vid fronten inte spelade någon roll i ”resningen”. Om POUM verkligen planerade en *coup d'état* är det ofattbart att organisationen inte använde sig av de cirka tiotusen beväpnade män som var dess enda maktfaktor.

Av det föregående torde stå klart att den kommunistiska tesen om en POUM-”resning” på fascistiska order är helt grundlös. Jag skall anföra ytterligare några utdrag ur kommunistpressen. De kommunistiska redogörelserna för öppningsfasen, räden mot telefonstationen, är belysande; de överensstämmer bara i ett enda avseende — de lägger alla skulden på motparten. Det är anmärkningsvärt att de engelska kommunisttidningarna till att börja med lägger skulden på anarkisterna och först senare på POUM. Ett förhållande som har sina uppenbara skäl. I England har inte alla hört talas om ”trotskism”, medan varje engelsktalande individ ryser inför ordet ”anarkist”. Om man nu en gång tillkännager att ”anarkister” är inblandade så har den rätta fördomsfulla atmosfären skapats och skulden kan sedan utan risk överföras till ”trotskisterna”. *Daily Worker* börjar så här (6 maj):

Ett mindre anarkistband besatte och försökte på måndag och tisdag hålla telefon- och telegrafstationerna samt öppnade eld på gatorna.

Ingenting går upp mot att börja från början med ombytta roller. Civilgardisterna anfaller en byggnad som hålls av CNT - följaktligen framställs CNT som anfallande en byggnad som de själva håller, ja faktiskt som anfallande sig själva. Å andra sidan meddelar *Daily Worker* den 11 maj:

Den vänsterkatalanske säkerhetsministern, Aiguade, och förenade socialistiske överkommisarien för den allmänna säkerheten, Rodrigue Salas, sände beväpnad republikansk polis till Telefónica-byggnaden för att avvärja de anställda, merendels medlemmar av CNT:s fackföreningar.

Detta tycks inte rimma något vidare med det första påståendet; likafullt innehåller *Daily Worker* ingen rättelse om att det första meddelandet skulle vara felaktigt. I *Daily Worker* av den 11 maj meddelas att Durrutis Vänners flygblad dök upp den 4 och 5 maj, under striderna. *Inprecor* (22 maj) meddelar att de dök upp den 3 maj, före striderna, och tillägger att ”i betraktande av dessa fakta” (förekomsten av diverse flygblad):

ockuperade polisen, anförda av själve polisprefekten, på kvällen den 3 maj telefoncentralen. Polisen besköts under det den utförde sitt uppdrag. Detta blev signalen för provokatörerna att starta beväpnade oroligheter över hela staden.

Och så *Inprecor* den 29 maj:

Klockan tre på eftermiddagen begav sig kommissarien för den allmänna säkerheten, kamrat Salas, till telefoncentralen som kvällen före ockuperats av 50 POUM-medlemmar och diverse okontrollerbara element.

Detta förefaller ganska underligt. Att femtio POUM-medlemmar skulle ha ockuperat telefoncentralen är vad man skulle kunna kalla en pittoresk omständighet, och man tycker att någon just då skulle lagt märke till det. Ändå verkar det som om det upptäcktes först tre eller fyra veckor senare. I ett annat nummer av *Inprecor* blir de femtio POUM-medlemmarna till femtio män ur POUM-milisen. Det torde vara svårt att slå samman fler motsägelser än vad detta fåtal små citat innehåller. I ena stunden anfaller CNT telefoncentralen, i nästa anfalls de där; ett flygblad dyker upp före besättandet av telefoncentralen och är dess orsak eller, alternativt, dyker upp efteråt och är dess verkan; folket i telefonstationen är alternativt CNT- eller POUM-medlemmar, och så vidare. I ett ännu senare nummer av *Daily Worker* (3 juni) meddelar oss mr J. R. Campbell att regeringen besatte telefoncentralen uteslutande därför att barriaderna redan var byggda!

Av utrymmesskäl har jag bara anfört redogörelserna för en enda händelse, men samma motstridigheter präglar alla kommunistpressens redogörelser. Dessutom förekommer diverse tillkännagivanden som uppenbart är rena falsifikat. Nedan följer en bit citerad ur *Daily*

Worker (7 maj), enligt uppgift utsänd av spanska ambassaden i Paris:

Ett markant inslag i upproret var att den gamla monarkistfanan vajade från balkongerna på olika hus i Barcelona, utan tvivel i tron att de som deltog i resningen redan var situationens herrar.

Det är möjligt att *Daily Worker* tryckte av detta i god tro, men de som var ansvariga för det vid spanska ambassaden måste ha ljugit helt avsiktligt. Det finns inte en spanjor som inte förstår den inre situationen bättre än så. En monarkistfana i Barcelona! Det vore det enda som för ögonblicket skulle ha kunnat ena de stridande parterna. Till och med kommunisterna på ort och ställe fann sig tvungna att le när de läste om den. Det är samma sak med de olika kommunisttidningarnas rapporter om de vapen som POUM påstås ha använt under ”resningen”. Endast om man inte känner till några faktiska förhållanden alls kan de verka trovärdiga. I *Daily Worker* av den 17 maj meddelar mr Frank Pitcairn:

De använde faktiskt alla vapenslag i utbrottet. Det var vapen som de stulit i månader och gömt, och det var sådana vapen som tanks, som de stal från kasernerna i själva resningens början. Det står klart att tjugtals av kulsprutor och flera tusen gevär fortfarande är i deras händer.

Inprecor (29 maj) meddelar också:

Den tredje maj hade POUM några dussin kulsprutor och flera tusen gevär till sitt förfogande ... På Plaza del España använde trotskisterna batterier av 75 mm:s kanoner, som var avsedda för den aragonska fronten och som milisen nogsamt gömt undan i sina fastigheter.

Mr Pitcairn har inget att säga om hur och när det blev klart att POUM hade tjugtals av kulsprutor och flera tusen gevär. Jag har gjort en uppskattning av de vapen som fanns i tre av POUM:s huvudbyggnader — omkring åttio gevär, ett fåtal handgranater och inga kulsprutor, det vill säga ungefär tillräckligt för de beväpnade vakter som alla politiska organisationer vid det tillfället placerade vid sina byggnader. Underligt nog kom dessa tusentals vapen inte i dagen senare, när POUM undertryckts och dess byggnader besatts; inte ens tanksen och fältkanonerna som ju inte kan gömmas i rökgången precis. Vad som emellertid är avslöjande för de båda notiserna ovan är den fullständiga okunnighet de visar om lokala omständigheter. Enligt mr Pitcairn stal POUM tanks ”från kasernen”. Han säger inte vilken kasern. POUM:s milismän i Barcelona (då ganska få till antalet, eftersom direkt rekrytering till partimiliserna hade upphört) delade Leninkasernen med ett betydligt större antal trupper ur folkarmén. Mr Pitcairn vill således att vi skall tro att POUM stal tanks med folkarméns tysta medgivande. Det är samma sak med de ”fastigheter” där de 75 mm:s kanonerna hölls gömda. Det omtalas inte vilka dessa ”fastigheter” var. Dessa kanonbatterier på Plaza de España förekom i åtskilliga tidningsrapporter, men jag tror mig med säkerhet kunna säga att de aldrig har existerat. Som jag tidigare nämnt hörde jag inte artillerield under striderna, trots att Plaza de España bara låg någon kilometer bort. Några dar senare undersökte jag Plaza de España men kunde inte finna några byggnader med spår av kanoneld. Och ett ögonvittne som under striderna hela tiden uppehöll sig i grannskapet förklarar att det aldrig fanns några kanoner där. (Det är möjligt att sagan om de stulna kanonerna härrör från Antonov-Ovsenko, den ryske generalkonsuln. Han berättade den i varje fall för en välkänd engelsk journalist som i god tro därefter upprepade den i en veckotidning. Antonov-Ovsenko har sedermera blivit ”utrensad”. Om detta påverkar hans trovärdighet är mer än vad jag kan uttala mig om.) Sanningen är naturligtvis att dessa sagor om tanks, fältkanoner och så vidare har uppfunnits bara för att det annars är svårt att förena Barcelonastridernas omfattning med POUM:s låga medlemsantal. Det var nödvändigt att påstå att POUM var ensamt ansvarigt för striderna; det var också nödvändigt att påstå att det var ett obetydligt parti utan sympatisörer och, enligt *Inprecor*, ”endast uppgående till ett par tusen medlemmar”. Enda möjligheten att få bägge påståendena

att låta trovärdiga var att framställa det hela som om POUM hade tillgång till en modern automatiserad armés alla vapen.

Det är omöjligt att granska kommunistpressens redogörelser utan att inse att de är medvetet framställda för en om fakta okunnig publik, och inte syftar till annat än att öka fördomarna. Därav exempelvis sådana påståenden som mr Pitcairns i *Daily Worker* av den 11 maj att ”resningen” undertrycktes av folkarmén. Avsikten är här att utomstående skall få intrycket att hela Katalonien stod enat mot ”trotskisterna”. Men folkarmén förblev neutral striderna igenom; alla i Barcelona visste detta, och det är svårt att tro att inte mr Pitcairn visste det också. Eller ännu ett exempel: den kommunistiska pressens trolleri med siffrorna för antalet döda och sårade i syfte att överdriva oroligheternas omfattning. Diaz, spanska kommunistpartiets generalsekreterare — ofta citerad i kommunistpressen — uppgav antalet till 900 döda och 2 500 sårade. Den katalanske propagandaministern, som näppeligen torde vara fallen för undervärderingar, uppgav antalet till 400 döda och 1 000 sårade. Kommunistpartiet dubblar budet och chansar med att lägga till några hundra extra.

De utländska kapitalisttidningarna lade i allmänhet skulden på anarkisterna, men det fanns några som följde kommunisternas linje. En av dessa var den engelska *News Chronicle* vars korrespondent, mr John Langdon-Davies, för tillfället befann sig i Barcelona. Nedan återger jag utdrag ur hans artikel:

EN TROTSKISTISK REVOLT

... Detta har inte varit något anarkistiskt uppror. Det är en misslyckad *putsch* av det ”trotskistiska” POUM, som arbetar genom sina kontrollerade organisationer ”Durrutis Vänner” och Frihetlig Ungdom ...

Tragedin tog sin början på måndagseftermiddagen, när regeringen sände beväpnad polis till telefonbyggnaden för att avvärja arbetarna där, mestadels CNT-män. Sedan en tid tillbaka har den allvarliga misskötseln av verket varit en skandal. En stor folkmängd samlades utanför på Plaza de Cataluña medan CNT-männen gjorde motstånd, slog till reträtt våning efter våning upp till byggnadens tak ... Det var ingen märkvärdig händelse, men ryktet att regeringen var ute efter anarkisterna spred sig. Gatorna fylldes av beväpnade män ... Vid mörkrets inbrott var varenda arbetarcentral och regeringsbyggnad barrikerad, och klockan tio avfyrades de första skotten och de första ambulanserna började tjuta fram genom gatorna. I gryningen pågick striderna över hela Barcelona ... Allteftersom dagen gick och de döda översteg hundratalet kunde man ana sig till vad som hände. Formellt befann sig inte anarkistiska CNT och socialistiska UGT ”ute på gatan”. Så länge de förblev bakom barrikererna stod de uteslutande på vakt, en attityd som inkluderade rätten att beskjuta var och en som uppträdde beväpnad ute på gatan ... De allmänna salvorna förvärrades oupphörligen av *pacos* — enstaka män, mestadels fascister, som från bakhåll sköt från taken på egentligen ingenting alls, men i avsikt att förstärka den rådande paniken ... På onsdagskvällen började det emellertid stå klart vem som låg bakom revolten. På alla väggar hade en upphetsande affisch som manade till omedelbar revolution och arkebusering av de republikanska och socialistiska ledarna klistrats upp. Den var signerad av ”Durrutis Vänner”. På torsdagmorgonen förnekade anarkisttidningarna all kännedom om eller sympati för den, medan *La Batalla*, POUM:s tidning, återgav dokumentet med fullständigt gillande. Genom att använda sig av denna subversiva organisation hade *agents provocateurs* dränkt Barcelona, Spaniens pärla, i blod.

Detta överensstämmer inte fullständigt med de kommunistiska versioner jag återgivit ovan, men som synes är det motsägelsefullt i och för sig. Till att börja med beskrivs händelsen som ”en trotskistisk revolt”, sedan påvisas att den framkallades av en räd mot telefonbyggnaden och en allmän förmodan att regeringen var ”ute efter” anarkisterna. Staden barrikeras och såväl CNT som UGT befinner sig bakom sina barriker; två dar senare dyker den upp-

hetsande affischen (i själva verket ett flygblad) upp och förklaras mellan raderna ha satt igång hela historien — verkan föregår orsak. Det finns emellertid ett stycke som röjer en synnerligen allvarlig förvrängning. Mr Langdon-Davies beskriver Durrutis Vänner och Frihetlig Ungdom som av POUM ”kontrollerade organisationer”. Båda var anarkistiska organisationer och hade inget samröre med POUM. Frihetlig Ungdom var anarkisternas ungdomsförbund motsvarande PSUC:s JSU etc. Durrutis Vänner var en liten organisation inom FAI och var i allmänhet skarpt fientlig mot POUM. Såvitt jag kunnat utröna fanns det ingen som var medlem av båda. Det skulle vara lika sant att påstå att Socialist League är en av English Liberal Party ”kontrollerad organisation”. Var mr Langdon Davies medveten härom? I så fall borde han ha behandlat denna synnerligen komplicerade fråga långt allvarligare.

Jag angriper inte mr Langdon-Davies goda tro. Men enligt eget medgivande lämnade han Barcelona omedelbart efter striderna, det vill säga i samma ögonblick som han kunde ha påbörjat seriösa efterforskningar. Hela rapporten är vidare genomgående fylld av klara tecken på att han utan tillräckligt underlag accepterat den officiella versionen om en ”trotskistisk revolt”. Detta är uppenbart till och med i det utdrag jag citerat. ”Vid mörkrets inbrott” byggs barriaderna och ”klockan tio” avfyras de första skotten. Det är inget ögonvittne som berättar detta. Man kan härav dra slutsatsen att man vanligen väntar tills fienden byggt en barrikad innan man beskjuter honom. Artikeln ger intryck av att flera timmar förflöt mellan barriadernas byggande och avfyrandet av de första skotten, medan det — naturligtvis — förhöll sig tvärtom. Jag och många med mig såg de första skotten avfyras tidigt på eftermiddagen. Vidare förekommer enstaka män, ”mestadels fascister”, som sköt från taken. Mr Langdon-Davies förklarar inte hur han vet att dessa män var fascister. Med säkerhet klättrade han inte upp på taken och frågade dem. Han upprepar helt enkelt vad man berättat för honom, och eftersom det passar ihop med den officiella versionen ifrågasätter han det inte. I början av sin artikel antyder han faktiskt något oförsiktigt en möjlig källa till en stor del av sin information genom att hänvisa till propagandaministern. Utländska journalister i Spanien var ett lätt byte för propagandaministeriet, fast man kan tycka att själva departementets beteckning skulle ha varit tillräckligt för att varna dem. Propagandaministern lämnade naturligtvis en lika objektiv redogörelse för Barcelonabråket som till exempel salig Lord Carson skulle ha lämnat en objektiv redogörelse för resningen i Dublin 1916.

Jag har redovisat mina skäl för att tro att den kommunistiska versionen av Barcelonastriderna inte kan tas på allvar. Dessutom måste jag säga några ord om den allmänna beskyllningen att POUM skulle vara en fascistisk organisation i Francos och Hitlers tjänst.

Denna beskyllning upprepades gång efter annan i kommunistpressen, speciellt från början av 1937 och framöver. Den var en del av det officiella kommunistpartiets världsomfattande satsning mot ”trotskismen”, vars representant i Spanien POUM påstods vara. ”Trotskismen” är enligt *Frente Rojo*, kommunisttidningen i Valencia, ”inte någon politisk doktrin. Trotskismen är en officiell kapitalistisk organisation, ett fascistiskt terroristband, som begår brott och förövar sabotage mot folket.” POUM var en ”trotskistisk” organisation i maskopi med fascisterna och utgjorde en del av ”Francos femte kolonn”. Redan från början var det anmärkningsvärt att inga bevis lades fram för att grunda denna beskyllning. Saken slogs helt enkelt fast med auktoritetens stämman. Och angreppet företogs med ett maximum av personlig ärekränkning och utan något som helst ansvar för vad verkan detta kunde ha på kriget. Många kommunistiska skribenter tycks ha betraktat utlämnandet av militära hemligheter som oväsentligt jämfört med uppgiften att smutskasta POUM. I ett februarinummer av *Daily Worker* exempelvis, tilläts en skribent (Winifred Bates) påstå att POUM bara hade hälften så

många trupper vid fronten som organisationen gjorde gällande. Detta var inte sant, men förmodligen trodde skribenten att så var fallet. Hon och *Daily Worker* var således allt annat än ovilliga att till fienden lämna ut den nästan viktigaste information som kan fås genom tidningsspalter. I *New Republic* förklarade mr Ralph Bates att POUM-trupperna ”spelade fotboll med fascisterna i ingenmansland” vid en tid när POUM-trupperna i själva verket led svåra förluster och ett flertal av mina personliga vänner dödades och sårades. Än en gång var det också den djävulskt elaka karikatyren, som först spreds i Madrid och senare i Barcelona och som framställde POUM som slitande av sig en med hammaren och skäran märkt mask och avslöjande ett hakkorsmärkt ansikte. Hade regeringen stått under en annan kontroll än kommunistisk hade den aldrig tillåtit att något sådant spreds i krigstid. Det var ett våldsamt slag mot moralen, inte bara inom POUM-milisen utan mot alla som befann sig i dess närhet. Det är ju inte speciellt uppmuntrande att få veta att trupperna näst intill en vid fronten är förrädare. Faktum är dock att jag betvivlar att de smädelser som hopades bakom POUM-milisens rygg egentligen demoraliserade den. Men det var utan tvivel meningen, och de som var ansvariga för det måste anses ha låtit politiskt agg gå före antifascistisk enhet.

Beskyllningarna mot POUM innebar följande: att några tjugotal tusen människor, så gott som samtliga från arbetarklassen, jämte åtskilliga utländska hjälpare och sympatisörer, varav de flesta flyktingar från fascistiska länder, samt tusentals milismän helt enkelt utgjorde en enorm spionorganisation i fascisternas tjänst. Det rimmar illa med sunda förnuftet, och POUM:s senaste historia var tillräckligt för att göra det otroligt. Samtliga POUM-ledare hade ett revolutionärt förflutet. Några hade varit inblandade i revolten 1934, och de flesta hade suttit fängslade för socialistisk verksamhet under Lerroix-regeringen eller monarkin. År 1936 var dess dåvarande ledare, Joaquin Maurín, en av de deputerade som i Cortes varnade för Francos nära förestående revolt. Strax efter krigsutbrottet fängslades han av fascisterna medan han organiserade motståndet i Francos rygg. När revolten bröt ut spelade POUM en framträdande roll i dess bekämpande och många av dess medlemmar dödades under gatustriderna, i synnerhet i Madrid. POUM var en av de första organisationer som bildade miliskolonner i Katalonien och Madrid. Det är nästan omöjligt att förklara dessa handlingar som utförda av ett parti i fascisternas tjänst. Ett parti i fascisternas tjänst skulle utan vidare ha anslutit sig till andra sidan.

Det finns inte heller några tecken på profascistisk verksamhet under kriget. Man kan, fastän jag när det kommer till kritan inte håller med om det, diskutera huruvida POUM:s krav på en mer revolutionär politik inte splittrade regeringsstyrkorna och sålunda hjälpte fascisterna. Jag tror inte det finns en reformistisk regering som inte uppriktigt skulle betrakta ett parti som POUM som en olägenhet. Men detta är långt ifrån det samma som direkt förräderi. Om nu POUM verkligen var en fascistisk organisation — varför förblev då dess milis lojal? Det går inte att förklara. Här fanns åtta till tio tusen man vilka höll viktiga delar av fronten under de outhärdliga villkor som rådde vintern 1936-37. Många av dem befann sig i skyttegravarna fyra eller fem månader i sträck. Det är svårt att förstå varför de inte helt enkelt avvek från fronten eller gick över till fienden. Det stod hela tiden i deras makt att handla på det sättet, och verkan därav kunde just då ha varit avgörande. Ändå fortsatte de att kämpa, och det var strax efter det att POUM undertrycktes som politiskt parti, när den händelsen var färsk i allas minnen, som den ännu inte med folkarmén införlivade milisen tog del i de förödande anfallen mot Huesca, då flera tusen män dödades på en eller två dar. Det minsta man kunde väntat sig var profascistisk propaganda, ”defaitism” och så vidare. Likväl fanns inga tecken på något dylikt. Naturligtvis måste det ha funnits fascistiska spioner och *agents provocateurs* inom POUM, sådana finns inom alla vänsterorganisationer, men det finns inga tecken på att de

skulle ha varit talrikare där än någon annanstans.

Det är sant att några av kommunistpressens attacker ganska motvilligt gick ut på att framställa POUM-ledarna och inte de vanliga medlemmarna som stående i fascistisk tjänst. Det var emellertid bara ett försök att isolera medlemmarna från deras ledare. Beskyllningarnas natur innebar att vanliga medlemmar, milismän och så vidare, alla ingick i komplotten, ty det är uppenbart att om Nin, Gorkin och de andra verkligen stod i fascistisk tjänst, så får man förmoda att deras följeslagare — som var i kontakt med dem — hade större kännedom därom än journalister i London, Paris och New York. Och när POUM bannlysts handlade den kommunistkontrollerade polisen enligt antagandet att samtliga var lika skyldiga. Den arresterade alla den kunde få tag på som haft något samröre med POUM, inklusive sårade, sjuksköterskor, POUM-medlemmars hustrur och — i några fall — även barn.

POUM undertrycktes slutligen den 15-16 juni och förklarades vara en illegal organisation. Detta var en av de första åtgärder som Negrín-regeringen, vilken kom till makten i maj, vidtog. När POUM:s exekutiva kommitté kastats i fängelse, förfärdigade kommunistpressen något som den uppgav vara upptäckten av en enorm fascistisk komplot. Hela världens kommunistpress höll sig en tid framåt brinnande med detta stoff. *Daily Worker* av den 21 juni summerade olika spanska kommunisttidningar:

SPANSK TROTSKISTISK KOMPLOTT MED FRANCO

Till följd av arresterandet av ett stort antal ledande trotskister i Barcelona och annorstädes ... avslöjades under veckoslutet detaljer om ett av de ruskigaste spionage som krigshistorien känner, och det hittills hemskaste uppdagandet av trotskistiskt förräderi ... Dokument i polisens ägo, jämte fullständig bekännelse av inte mindre än 200 arresterade personer, bevisar — etc, etc.

Vad dessa avslöjanden ”bevisade” var att POUM-ledarna vidarebefordrade militära hemligheter till general Franco per radio, stod i kontakt med Berlin och handlade i samarbete med de hemliga fascistorganisationerna i Madrid. Dessutom förekom sensationella detaljer om hemliga meddelanden i osynligt bläck undertecknade med bokstaven N. (för Nin) och så vidare.

Men det slutliga resultatet blev följande: sex månader efter händelserna — samtidigt som jag beskriver dem — befinner sig de flesta POUM-ledarna fortfarande i fängelse utan att någonsin ha rannsakats inför domstol, och anklagelserna att de haft radiokontakt med Franco har aldrig uttalats. Om de verkligen befunnits skyldiga till spioneri skulle de, som så många andra fascistiska spioner tidigare blivit, ha rannsakats och skjutits inom en vecka. Men förutom de ogrundade meddelandena i kommunistpressen framfördes inte minsta bevis. Vad de tvåhundra ”fullständiga bekännelserna” beträffar skulle dessa — om de existerat — varit nog för att övertyga vem som helst. De hördes dock aldrig av igen. De var i själva verket resultatet av tvåhundra yttringar av någons inbillning.

Och vidare: de flesta medlemmarna av den spanska regeringen har förnekat all tilltro till beskyllningarna mot POUM. Ministären beslöt nyligen med fem röster mot två att frige alla antifascistiska politiska fångar. De två var de kommunistiska ministrarna. I augusti for en internationell delegation under den engelske parlamentsledamoten James Maxtons ledning till Spanien för att förfråga sig om beskyllningarna mot POUM och om Andrés Nins försvinnande. Försvarsministern Prieto, justitieministern Irujo, inrikesministern Zugazagoitia, riksåklagaren Ortega y Gasset, Prat García och andra förnekade alla någon tilltro till påståendet att POUM-ledarna var skyldiga till spionage. Irujo tillade att han gått igenom dossiern i fallet, att inget av de så kallade bevisen skulle tåla en prövning och att det

dokument som påstods vara signerat av Nin var ”värdelöst” — det vill säga en förfalskning. Prieto ansåg POUM-ledarna vara ansvariga för majstriderna i Barcelona, men avfärdade påståendet att de skulle vara fascistiska spioner. ”Det allvarligaste”, tillade han, ”är att arresterandet av POUM-ledarna inte beslöts av regeringen utan att polisen företog dessa arresteringar på eget bevåg. De ansvariga är inte polischeferna utan hela deras omgivning som kommunisterna har infiltrerat med sin vanliga taktik.” Han nämnde andra fall av illegala polisarresteringar. Irujo förklarade likaledes att polisen blivit ”nästan självständig” och i själva verket stod under utländska kommunistelements kontroll. Prieto antydde ganska öppet för delegationen att regeringen inte kunde riskera en motsättning med kommunistpartiet så länge som ryssarna levererade vapen. När ännu en delegation, ledd av parlamentsledamoten John McGovern, for till Spanien i december fick den till stor del samma svar och Zugazagoitia, inrikesministern, upprepade Prietos antydan i än klarare ordalag. ”Vi har fått hjälp från Ryssland och har måst tillåta vissa handlingar som vi egentligen inte gillade.” Som illustration till polisens autonomi är det intressant att höra att inte ens med en av fängelsedirektören och justitieministern signerad passersedel fick McGovern och de övriga tillträde till ett av kommunistpartiets ”hemliga fängelser” i Barcelona.*

Jag tror detta är tillräckligt för att klargöra frågan. Spionanklagelserna mot POUM grundade sig uteslutande på artiklar i kommunistpressen och den kommunistkontrollerade hemliga polisens aktiviteter. POUM:s ledare och hundratals, kanske tusentals av deras följeslagare sitter alltjämt i fängelse, och i sex månader har kommunistpressen ihärdigt krävt ”förrädarnas” avrättande. Men Negrín och de andra har hållit huvudena kalla och vägrat iscensätta en massaker av ”trotskister” en masse. Med tanke på det tryck som utövats på dem, länder detta dem till avsevärd heder. Samtidigt — med tanke på vad jag ovan anfört — är det synnerligen svårt att tro att POUM är en fascistisk spionorganisation, såvida man inte också tror att Maxton, McGovern, Prieto, Irujo, Zugazagoitia och alla de övriga samtliga står i fascistisk tjänst.

Slutligen vad beträffar påståendet att POUM var ”trotskistiskt”. Detta ord slungas nu ut allt vårdslösare och används, ofta avsiktligt, på ett synnerligen vilseledande sätt. Det kan vara skäl i att definiera det. Ordet trotskist används för att beteckna tre vitt skilda ting:

1. En som — i likhet med Trotskij — förespråkar ”världsrevolutionen” i motsats till ”socialism i ett land”. Friare: en revolutionär ytterlighetsman.
2. En medlem av den konkreta organisation som leds av Trotskij.
3. En förklädd fascist som utger sig för att vara revolutionär och som ofta ägnar sig åt sabotageverksamhet i Ryssland, men också åt att allmänt splittra och underminera vänsterkrafterna.

I den första bemärkelsen kan POUM förmodligen betecknas som trotskistiskt. Det kan även engelska ILP, tyska SAP, vänstersocialisterna i Frankrike etc, etc. Men POUM hade inget samröre med Trotskij eller den trotskistiska (”bolsjevik-leninistiska”) organisationen. När kriget bröt ut arbetade de utländska trotskister (sammanlagt en 15-20 stycken) som kom till Spanien för POUM, eftersom detta var det parti som stod närmast deras egna åsikter. De blev emellertid aldrig partimedlemmar. Senare beordrade Trotskij sina följeslagare att angripa POUM:s politik, varpå trotskisterna avlägsnades från partiexpeditionerna och bara några

* För redogörelser för de båda delegationerna se *Le Populaire* 7 september 1937, *La Flèche* 18 september 1937, *Report on the Maxton Delegation* utgiven av Independent News samt McGoverns pamflett *Terror in Spain*.

stycken blev kvar i milisen. Nin, som blev POUM:s ledare efter att Maurín tagits tillfånga av fascisterna, var ett tag Trotskijs sekreterare men hade lämnat honom några år tidigare och bildat POUM genom sammanslagning av diverse oppositionella kommunister med ett tidigare parti, Arbetar- och Bondeblocket. Nins tidigare förbindelser med Trotskij har i kommunistpressen använts som bevis för att POUM verkligen var trotskistiskt. Med samma argumentering kan man bevisa att engelska kommunistpartiet på grund av mr John Stracheys tidigare förbindelser med Sir Oswald Mosley i själva verket är en fascistorganisation.

I den andra bemärkelsen — den enda exakt definierade — var POUM sannerligen inte trotskistiskt. Det är viktigt att göra den åtskillnaden, eftersom de flesta kommunister tar för givet att en trotskist i bemärkelse 2. också är en trotskist i bemärkelse 3. — det vill säga att hela trotskistorganisationen helt enkelt är en fascistisk spionapparat. ”Trotskismen” trängde in i det allmänna medvetandet uteslutande i samband med de ryska sabotagerättegångarna och att kalla en människa för trotskist är praktiskt taget det samma som att kalla henne mördare, *agent provocateur* etc. Men samtidigt avfärdas alla vilka kritiserar den kommunistiska politiken från vänster som trotskister. Menar man alltså att alla som förespråkar revolutionära ytterligheter står i fascisternas tjänst?

I praktiken både och, beroende på lokala förhållanden. När Maxton for till Spanien med den delegation jag ovan nämnt, avfärdade *Verdad, Frente Rojo* och andra spanska kommunisttidningar honom omedelbart som ”Trotskijfascist”, gestapospion och så vidare. De engelska kommunisterna däremot aktade sig noga för att upprepa dessa beskyllningar. I deras press blir Maxton bara en ”arbetarklassens reaktionäre fiende” — ett lagom vagt epitet. Orsaken är naturligtvis att flera svåra läxor gett den engelska kommunistpressen en hälsosam skräck för ärekränkningen. Det faktum att beskyllningen inte upprepades i ett land, där den skulle ha kunnat bevisas är ett tillräckligt erkännande av att den är en lögn.

Det kan synas att jag diskuterat beskyllningarna mot POUM mer ingående än nödvändigt. Jämfört med inbördeskrigets enorma umbäranden kan detta — av orättvisor och falska beskyllningar oundvikligen fyllda — familjegräl mellan partierna tyckas trivialt. Det är det i själva verket inte. Jag tror att sådana här ärekränkningar och presskampanjer, och den sinnevärld de avslöjar, kan tillfoga den antifascistiska saken de mest förödande skador.

Var och en som ägnat frågan intresse vet att den kommunistiska taktiken att bemöta politiska meningsmotståndare med hopkokade beskyllningar inte är något nytt. Idag är nyckelordet ”Trotskij-fascist”, igår var det ”socialfascist”. För bara sex eller sju år sedan ”bevisade” de ryska statsrättegångarna att ledarna för Andra Internationalen, inklusive exempelvis León Blum och framstående medlemmar av brittiska Labourpartiet, höll på att kläcka en enorm plan på en militär invasion av Sovjet. Idag är de franska kommunisterna tacksamma över att kunna acceptera Blum som ledare, och de engelska river upp himmel och jord för att få tillträde till Labourpartiet. Jag tvivlar på att en sådan politik lönar sig, ens ur sekteristisk synvinkel. Och samtidigt råder inte minsta tvivel om de hatkänslor och den tvedräkt som den ”Trotskij-fascistiska” beskyllningen förorsakar. överallt luras vanliga kommunistiska partimedlemmar ut på klappjakt efter ”trotskister”, och partier av POUM:s typ ställs i den ohyggligt ofruktbara belägenheten att uteslutande vara antikommunistiska partier. Början till en farlig splittring av världens arbetarrörelse existerar redan. Ännu några ärekränkningar mot gamla trogna socialister, ännu några falska beskyllningar liknande dem mot POUM och splittringen blir kanske oundviklig. Den enda möjligheten ligger i att hålla politiska kontroverser på ett plan där omfattande diskussioner är möjliga. Mellan kommunisterna och dem som står — eller anser sig stå — till vänster om dessa finns en grundläggande skillnad. Kommunisterna anser

att fascismen kan besegras med hjälp av delar av kapitalistklassen (folkfronten) — deras opponenter menar att denna manöver bara skapar nya grogrunder för fascism. Frågan måste lösas, att fatta fel beslut skulle kunna betyda att vi kastade oss själva in i århundraden av halvslaveri. Men så länge som inget annat argument än skriket om ”Trotskij-fascister” har formulerats kan diskussionen inte ens börja. Det skulle till exempel vara omöjligt för mig att diskutera rätt och fel i Barcelonastriderna med en medlem av kommunistpartiet, eftersom ingen kommunist — det vill säga ingen ”god” kommunist — skulle kunna tillstå att jag sanningsenligt har redogjort för de faktiska händelserna. Om han pliktskyldigt följde sitt partis ”kurs” måste han förkunna att jag antingen ljuger eller, i bästa fall, är hopplöst förd bakom ljuset och att vem som helst som ögnar igenom *Daily Workers* rubriker, hundra mil från skådeplatsen, vet mer om vad som hände i Barcelona än jag. Under sådana omständigheter är diskussion omöjlig; ett erforderligt minimum av enighet kan inte uppnås. Vilket syfte tjänar det att påstå att män som Maxton står i fascisternas tjänst? Bara syftet att omöjliggöra en seriös diskussion. Det är som om en schackspelare mitt under ett pågående parti skulle rusa upp och börja skrika om att motståndaren var skyldig till mordbrand eller bigami. Vad saken verkligen gäller förblir åsidosatt. Ärekränkning löser inga problem.

Litteraturtips:

Pierre Broué: [Majdagarna i Barcelona \(1937\)](#)

Noam Chomskys: [Makt och motstånd](#) (de delar av boken som rör spanska inbördeskriget)

Fernando Claudin: [Den olägliga revolutionen \(Spanien 1936-1939\)](#). F d spansk kommunistledare om spanska inbördeskriget.

Martin Fahlgren: [Mordet på Andreu Nin – hur gick det till?](#) Om mordet på den främste POUM-ledaren

A Hagström: [Om spanska inbördeskriget](#). En ganska kortfattad, översiktlig redogörelse för spanska inbördeskriget och dess förspel